

ПЛАН 9

Тема: Власні особові та географічні назви в професійному мовленні

Мета: удосконалити правила вживання великої літери та географічних назв у документах; засвоїти правила передачі іношомовних назв українською мовою.

1. Складні випадки використання великої літери в документах.
2. Географічні назви в ділових паперах.
3. Відмінювання географічних назв.
4. Правила утворення назв жителів населених пунктів.
5. Доручення. Розписка.

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Додаткова література: 12, 17, 21.

1. Складні випадки використання великої літери в документах.

З великої літери починається текст і пишеться перше слово речення після крапки, знака оклику і знака питання, коли ним закінчується попереднє речення, а також після двокрапки, якщо далі йде пряма мова.

З великої літери пишуться:

1. Індивідуальні імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська, наприклад: *Іван Франко, Панас Мирний (Панас Якович Рудченко), Леся Українка (Лариса Петрівна Косач), Каменяр (про Івана Франка)*. Іношомовні прізвища пишуться як з великої літери, так і з малої. Наприклад, у китайських, в'єтнамських, корейських, тайських, японських, індонезійських прізвищах та іменах усі частинки пишемо з великої літери: *Сі Цзін'їн, Пан Гімун, Ван Мен*.

Артикли, прийменники та інші службові слова (**ван, да, де, дер, ді, дю, ед, ель, ла, ле, фон** і т. ін.) у складі прізвищ та імен іношомовного походження пишемо з малої букви: *Абд ель Керім, Жанна д'Арк, Леонардо да Вінчі, Людвіг ван Бетховен, Нур ед Дін*, але за традицією *Ван Гог, Д'Аламбер, Ель Греко*.

Арабські, перські, тюркські імена з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище і т. ін. (огли – син; кизи – донька; заде – син; бей – князь, вождь; паша – правитель), пишуться з маленької літери й через дефіс: *Гасан-огли, Осман-паша, Мамед-заде, Мехмед-бей, Мірза-хан, Фікрет-кизи* (але за традицією *Чингісхан*). Арабське **Ібн** (перекладається як син) пишемо окремо: *Ібн Русте, Ібн Сіна, Ібн Фадлан*. Прізвища, до складу яких входять ці компоненти, звичайно пишемо разом: *Багірзаде, Турсунзаде, Керогли*. Вірменські прізвища з початковим компонентом **Тер-** («володар», «пан», «господар»; ставилися перед прізвищем, коли носій цього прізвища був сином чи нащадком священника) пишуться через дефіс, наприклад: *Тер-Ованесян, Тер-Петросян*.

Власні імена, прізвища, псевдоніми можуть писатись з малої літери, якщо вони вживаються в переносному значенні, зневажливому значенні або стали термінами: *донжуан, меценат, робінзон; квіслінги, герострати*,

наполеони; браунінг (пістолет), рентген (апарат), дизель (двигун), але Шевченки, Гоголі (не втратили індивідуального значення).

Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишемо з малої букви: *французи, африканці, запоріжці, українка, кияни.*

З великої букви пишемо власні назви, які стосуються релігії (*Ісус Христос, Магомет, Будда, Аллах, Бог, але богиня Гера, бог торгівлі, бог зна коли*), міфологічних істот і божеств (*Аполлон, Афіна, Ахіллес, Даждзьбог, Перун*), дійових осіб у байках, казках, драматичних творах, клички тварин тощо (*Вовк, Лисиця, Лісовик, Мавка, Дід Мороз, Червона Шапочка, Сірко*).

Родові назви, які стосуються міфології та релігії, пишемо з малої букви: *ангел, архангел, демон, лісовик, німфа, русалка, титан, фавн, фея.* Якщо назви персонажів із казок, творів для дітей та ін. вжиті як загальні, їх пишемо з малої букви: *баба-яга, дід-мороз.*

2. Назви історичних подій, епох, дат, свят, вищих релігійних понять: *епоха Відродження, Восьме березня (8 Березня), Різдво, Євангеліє, вітаємо з прийдешнім Новим роком, поздоровляємо з Днем народження,* але у назвах державних свят України з великої букви пишемо всі слова (*День Конституції України, День Незалежності України, День Соборності України*). Зверніть увагу, що у назвах свят, що не мають офіційного характеру пишеться мала літера: *день народження, санітарний день.*

3. У назвах держав (всі слова), у назвах груп або союзів держав (усі слова, крім родових назв), а у назвах адміністративно-територіальних одиниць (автономних областей та округів, а також країв, областей, районів, сільрад тощо) з великої букви пишемо перше слово: *Автономна Республіка Крим, Угорська Республіка, Королівство Бельгія, Арабська Республіка Єгипет, Китайська Народна Республіка; Антанта, Балканські країни, Троїстий союз; Запорізька область, Токмацький район, Михайлівська сільрада.*

У неофіційних назвах держав, територіальних одиниць, областей, міст, рік тощо з великої букви пишемо перше (або єдине) слово, а також власні назви: *Слобожанщина, Наддніпрянина, Голландія, Піднебесна імперія, або Піднебесна (імператорський Китай), Туманний Альбіон (Англія).*

Назви сторін світу: *захід, південь, північ, схід, норд-ост, південний захід* тощо – звичайно пишемо з малої букви. Якщо ці назви вжито на означення країн, народів, регіонів, тоді їх пишемо з великої букви: *Далекий Схід, Південна Україна, країни Заходу, Південне Полісся, Північна Буковина.*

4. У назвах найвищих державних установ України та найвищих міжнародних організацій пишемо усі слова з великої літери: *Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України, Конституційний Суд України, Організація Об'єднаних Націй.*

Слово «рада» в однині й множині завжди пишеться з малої літери, якщо входить до повної чи скороченої назви органу влади: *Вільнянська районна рада народних депутатів, міськрада, сільрада.*

З малої букви пишемо традиційні, неофіційні назви законодавчих, державних, представницьких органів, органів міжнародних організацій: *бундесрат* (назва органів управління в німецькомовних країнах), *джирга* (рада старійшин в Афганістані), *меджліс* (представницький орган кримськотатарського народу), *конгрес*, *ландтаг* (земельний парламент у сучасних німецькомовних державах), *національні збори*, *парламент*, *сейм*, *сенат*, *стортинг* (парламент Норвегії).

У назвах міністерств, державних, громадських, профспілкових та інших установ, організацій, підприємств, закладів освіти, культури тощо України та зарубіжних країн з великої літери пишеться перше слово, наприклад: *Міністерство України у справах захисту населення...*, *Міністерство освіти і науки України*, *Пенсійний фонд України*, *Апеляційний суд Запорізької області*, *Збройні сили України*, *Меджліс кримськотатарського народу*, *Міжнародний валютний фонд*. Це стосується також і назв державних установ минулого: *Державна дума*, *Директорія Української Народної Республіки*, *Земський собор*, *Тимчасовий уряд*.

Назви самостійних головних управлінь і відділів у складі міністерства або відомства також пишуться з великої літери, наприклад: *Головне виробниче управління*, *Технологічне управління зі збагачення вугілля*.

Назви структурних підрозділів, відділів, частин, секторів, підрозділів тощо, що входять до складу головних управлінь, установ, організацій, підприємств тощо, пишуться з малої літери, наприклад: *відділ експлуатації Головного виробничого управління*, *юридичний факультет Запорізького національного університету*, *кафедра політології Одеського національного університету*, *навчальний відділ Львівського національного університету імені Івана Франка*, *вчена рада філологічного факультету ЗНУ*, *сесія Запорізької міськради*.

5. Перше слово у назвах партійних, громадських установ, організацій, навчальних закладів, театрів, музеїв, колективів, промислових і торгових підприємств, фінансових організацій, товариств, фірм, організаційно-правових форм тощо: *Запорізький національний університет*, *Демократична партія України*, *Федерація незалежних профспілок України*.

Так само пишемо перше слово взятої в лапки символічної (умовної) назви та власні назви, а родові слова пишемо з малої букви: *Київський завод «Антей»*, *Публічне акціонерне товариство «Запоріжжяобленерго»*, *готель «Театральний»*, *санаторій «Молдова»*, *видавництво «Наукова думка»*, *завод «Іскра»*, *кінотеатр «Київська Русь»*, *магазин «Українські солодоці»*, *оркестр «Віртуози Києва»*, *ресторан «Либідь»*, *спортивний клуб «Фенікс»*, *фірма «Ватра»*. Найменування пишеться без лапок, якщо попереднім є слово «імені» або «пам'яті», наприклад: *завод імені В. С. Степаненка*.

У назвах інформаційних агентств усі слова, крім родового найменування, пишемо з великої букви й без лапок: *агентство Інтерфакс-Азербайджан*, *агентство Рейтер*, *агентство Українські Національні Новини*, *агентство Франс Пресс*, *агентство Аль-Джазіра*.

Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви (*твіттер, гугл, фейсбук, інстаграм*); назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (*пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер», «Телеграм»*); найменування сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок (*позов проти Ютубу*).

6. У складених назвах найважливіших документів, нормативно-правових актів, законів із великої букви пишемо перше слово, власні назви, перше слово після лапок: *Статут ООН, Потсдамська угода, Акт проголошення незалежності України, Версальський мир, Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про освіту», Меморандум про гарантії безпеки України*.

У ділових паперах з великої літери пишеться назва документа і назви сторін, які фігурують у них (**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА, НАКАЗ**; *Клієнт, Автор, Замовник, Покупець* тощо). Для друкування реквізиту «Назва документа» використовують розріджений шрифт розміром 14–16 друкарських пунктів.

У назвах офіційних документів слово *закон, інструкція, положення, постанова, указ* пишуться з великої літери: *Згідно з Інструкцією про винагороду за відкриття, винаходи та раціоналізаторські пропозиції; Положення про вибори до Верховної Ради України, Положення про порядок розгляду трудових спорів; Постанова Кабінету Міністрів України «Про підготовку фахівців для роботи в сільській місцевості»; Закон України «Про пенсійне забезпечення»*.

В інших випадках назви документів пишуться з малої літери, наприклад: *На факультет надійшло розпорядження ректора про проведення Дня відкритих дверей; на підставі постанови окружної виборчої комісії... та ін.*

7. У назвах найвищих державних посад України та посад інших держав і міжнародних організацій з великої літери пишеться перше слово, наприклад: *Президент України, Президент Сполучених Штатів Америки, Прем'єр-міністр України, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Генеральний секретар ООН*.

Назви всіх інших посад, військових звань, почесних та вчених ступенів пишуться з малої літери: *міністр, декан, доцент, доктор технічних наук, генерал-полковник юстиції, лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, генеральний директор, прокурор Запорізької області*. Зверніть увагу, що назви посад міністрів, послів тощо в офіційних документах, а також для підкреслення урочистості, поваги можна писати з великої букви: *Посол Чеської Республіки; Міністр оборони України; пане Посол, Надзвичайний і Повноважний Посол* (у дипломатичних документах). З великої літери пишемо займенники **Ви, Ваш** як форму ввічливості у

звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо: *Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит...*

8. У назвах вокзалів, залізничних станцій, портів, пристаней тощо всі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *Приміський вокзал, станція Вишгород, порт Одеса, пристань Ржищів (на Дніпрі)*. Якщо найменування підрозділів залізниць складаються з двох слів, їх пишемо з великої букви: *Південно-Кавказька залізниця*.

Назви аеропортів, станцій метро, зупинок наземного міського транспорту беремо в лапки. З великої букви пишемо перше (або єдине) слово таких назв, а також ті слова, які пишуться з великої букви у складі цих топонімів: *аеропорти «Бориспіль», «Запоріжжя»; станції метро «Академмістечко», «Поштова площа», «Університет», «Червоний Хутір»; зупинки «Вулиця Обсерваторна», «Каравасєві Дачі», «Контрактова площа»*.

9. Назви художніх, музичних творів, часописів, літаків, автомобілів, заводів, виробів, товарних знаків, продуктів беруться в лапки й пишуться з великої літери: *поема «Сон», роман «Волинь», журнал «Слово і час», автобус «Турист», комбайн «Нива», фірма «Світоч», автомобіль «Таврія», цукерки «Вечірній Київ», мінеральна вода «Нафтуся», кросівки «Адідас», коньяк «Борисфен»*.

Але назви виробів без родового слова беремо в лапки й пишемо з малої букви: *купив «вольво», «ніссан», «фольксваген» (автомобілі), приземлився «боїнг» (літак)*.

Власні назви кораблів, поїздів, літаків тощо беремо в лапки й перше слово в них (і всі власні назви) пишемо з великої букви: *круїзний лайнер «Гармонія морів», поїзд «Чорноморець», літак «Мрія»*. Абревіатурні назви виробничих марок і виробів пишемо без лапок: *Ан-225, А-340, В-47, КрАЗ*.

10. Назви порід тварин пишемо з малої букви: *бульдог, вівчарка, доберман, сенбернар (собаки), мустанг (кінь), меринос (вівця)*.

11. У неспеціальних текстах назви сортів рослин беремо в лапки й пишемо з малої букви (зокрема й власні назви): *груша «смерічка», малина «геракл», малина «атлант», пшениця «подолянка», троянда «каролуна»*. У спеціальній літературі в назвах сортів рослин перше слово (і всі власні назви) пишемо з великої букви: *картопля Слов'янка, огірок Цезар, слива Угорка, смородина Санюта, тюльпан Фостера*.

12. У назвах небесних тіл, сузір'їв, галактик усі слова, крім родових найменувань (*зоря, сузір'я, планета, галактика*) і порядкових позначень яскравості світил (*альфа, бета, гамма* тощо), пишемо з великої букви: *зоря Альтаїр, сузір'я Великого Пса, сузір'я Великий Віз, галактика Чумацький Шлях, планета Марс, Венера, Юпітер, галактика Велика Магелланова Хмара, альфа Малої Ведмедиці, бета Терезів*. Зверніть увагу, що слова *земля, місяць, сонце* пишемо з великої букви, коли вони вжиті як астрономічні назви: *Навколо Сонця обертається Земля зі своїм супутником Місяцем*. Але: *приватизація землі, захід сонця*.

13. У назвах орденів, медалей, відзнак з великої букви (крім родових найменувань на зразок *орден, медаль, відзнака* тощо) пишемо перше слово і власні назви: *орден Держави, орден Князя Ярослава Мудрого, орден Княгині Ольги I, II, III ступенів, орден Свободи.*

Якщо таку назву взято в лапки, то з великої букви пишемо: 1) перше слово та власну назву: *орден «Мати-героїня», медаль «За військову службу Україні»*; 2) усі слова власної назви: *орден «Золота Зірка»*. 2. Назви спортивних нагород пишемо з малої букви: *золота (срібна, бронзова) медаль, олімпійська медаль*. Так само: *закінчити школу із золотою (срібною) медаллю*. 3. У назвах премій перше слово і власні назви в них пишемо з великої букви: *Державна премія України в галузі науки і техніки, Державна премія України імені Олександра Довженка, Нобелівська премія.*

14. Прикметники, утворені від власних особових назв за допомогою суфіксів *-ів (-ова, -ева, -єва), -їв (-єва, -єва), -ин (-ина, -ине), -їн (-їна, -їне)*, якщо вони означають приналежність чогось певній особі, пишуться з великої літери: *Грінченків словник, Андрієві книжки, Маріїн лист, Шевченкові поезії.*

З малої літери пишуться присвійні прикметники, утворені від власних назв за допомогою суфіксів *-івськ (-ївськ), -инськ (-їнськ)*: *довженківські рукописи, франківські сонети, шевченківський стиль, бальзаківські традиції.*

У словосполучення зі значенням «імені когось», «пам'яті когось» використовується велика літера: *Нобелівська премія, Франківська кімната, Шевченківська премія, Потебнянські читання, Королівський Шекспірівський театр (в Англії).*

Мала літера використовується при написанні фразеологічних сполук або наукових термінів: *ахіллесова п'ята, гордіїв вузол, дамоклів меч, бертолетова сіль, піфагорова теорема, юдині срібняки, базедова хвороба.*

15. Скорочені назви (абревіатури) пишуться дwoяко:

а) з великої літери, якщо ці слова вживаються на позначення одиничних установ: *Укрінформ, Укрнафта, Мін'юст, Інтерпол, Мінфін;*

б) з малої, якщо такі слова є родовими назвами: *педінститут, облвиконком, рада;*

в) складноскорочені назви, утворені з початкових літер, пишуться великими літерами: *ЗАЕС, КНР, ПДВ, ЄС, СБУ, ДРАЦС, НЕП* (можна й *неп*); у відмінюваних звукових абревіатурах на зразок *ЦУМ* закінчення пишемо малими буквами та приєднуємо до останньої букви абревіатури без будь-якого знака (апострофа, коми): *у ЦУМі, з ЦУМу, до ТЮГу, перед ТЮГОм;*

г) суфіксальні утворення від звукових абревіатур пишемо малими буквами: *оонівський, тюгівець*; у складних словах, які пишемо з дефісом, буквені та звукові абревіатури зберігають великі букви: *НВЧ-випромінювання, UVЧ-терапія.*

2. Географічні назви в ділових паперах

Географічні назви поділяються на *власні й загальні*. *Загальні* назви – це географічна номенклатура: місто, село, селище, хутір, гора, хребет, долина,

яр, річка, море, озеро тощо. *Власні* географічні назви позначають єдині, індивідуалізовані реальні об'єкти: *Київ, Запоріжжя, Чернівці; Дніпро; Карпати, Альпи; Байкал, Балхаш*. Чимало географічних назв передається словосполученням: *Великий Токмак, Західна Європа, Мінеральні Води, Сухий Яр, Біла Церква, мис Доброї Надії*.

Географічні назви, як правило, не перекладаються – вони транслітеруються: *Алмати* (Яблуневе), *Аюдаг* (Ведмідь-гора), *Неаполь* (на полі).

Перекладаються тільки: а) номенклатурні слова (родові назви): гора, затока, море, океан тощо: *Балканський півострів, Червоне море*; б) слова на позначення сторін світу, що входять до складу власних назв: *Близький Схід, Північна Америка*; в) прикметники на означення розмірів, взаємного розміщення, що виступають у складі географічних назв: *Нова Зеландія, Великий каньйон*. Детальніше про правопис географічних назв див.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pra.vopys-2019.pdf>

3. Відмінювання географічних назв

Географічні назви з іменниковими закінченнями відмінюються як звичайні іменники I, II, III відмін.

Географічні назви з іменниковими закінченнями *-а, -я* відмінюються як іменники I відміни: *Шепетівка, Шепетівки, Шепетівці, Шепетівку, Шепетівкою, у Шепетівці; Одеса, Одеси, Одесі, Одесу, Одесою, в Одесі, Одесо*.

Якщо основа географічної назви закінчується на *з, к, х*, у давальному і місцевому відмінку виступають *з, ц, с*: *Прага - Празі, Жмеринка - Жмеринці, Волноваха - Волновасі, Шепетівка - Шепетівці*.

Географічні назви іменникового походження з основою на приголосний та *-я* відмінюються як іменники II відміни: *Ужгород, Ужгорода, Ужгороду, Ужгород, Ужгородом, в Ужгороді; Запоріжжя, Запоріжжя, Запоріжжю, Запоріжжя, Запоріжжям, у Запоріжжі*.

При відмінюванні в географічних назвах відбувається чергування голосних: *Київ – Києві, Харків – Харкові, Львів – Львові, Тернопіль – Тернополі*.

Якщо основа географічної назви закінчується на *з, к, х*, у давальному та місцевому відмінках відбувається зміна приголосних на *з, ц, с*: *Острозь – Острозі, Карабах – Карабасі, Кривий Ріг – у Кривому Розі, Токмак – у Токмаці (Токмаку), Устилуг – в Устилузі*.

Географічні назви жіночого роду з кінцевим приголосним основи відмінюються як іменники III відміни: *Керч, Керчі, Керчі, Керч, Керчу, Керчі*.

Географічні назви, що мають форму множини, відмінюються як відповідні загальні іменники: *Чернівці, Чернівців, Чернівцям, Чернівці, Чернівцями, у Чернівцях; Карпати, Карпат, Карпатам, Карпати*,

Карпатами, на Карпатах; Татарбунари, Татарбунарів, Татарбунарам, Татарбунари, Татарбунарами, у Татарбунарах.

Географічні назви з прикметниковими закінченнями відмінюються як звичайні прикметники: *Рівне, Рівного, Рівному, Рівне, Рівним, у Рівному; Хмельницький, Хмельницького, Хмельницькому, Хмельницький, Хмельницьким, на/у Хмельницькому.*

Географічні назви, що складаються з прикметника та іменника чи навпаки (*Часів Яр, Гола Пристань, Великий Токмак, Нова Одеса, Новгород-Сіверський, Рава-Руська, Біла Церква, Старий Самбір*), відмінюються в обох частинах: *Кривий Ріг, Кривого Рогу, Кривому Розі, Кривий Ріг, Кривим Рогом, на/у Кривому Розі; Кам'янець-Подільський, Кам'яця-Подільського, Кам'яню-Подільському, Кам'янець-Подільський, Кам'янцем-Подільським, на/у Кам'яню(-ці)-Подільському(-ім), Кам'яню-Подільський.*

Географічні назви, що складаються з двох іменників або іменника та присвійного прикметника (*Баден-Баден, Михайло-Коцюбинське*), відмінюються лише в другій частині: *Баден-Баден, Баден-Бадена, Баден-Бадену, Баден-Бадена, Баден-Баденом, Баден-Бадені.*

Прийменникові конструкції-назви (*Франкфурт-на-Майні, Новосілки-на-Дніпрі*) відмінюються у першій частині: *Франкфурт-на-Майні, Франкфурта-на-Майні, Франкфурту-на-Майні (Франкфуртові-на-Майні), Франкфурт-на-Майні, Франкфуртом-на-Майні, на/у Франкфурті-на-Майні, (Франкфурту-на-Майні), Франкфурте-на-Майні.*

Не відмінюються географічні назви (переважно іншомовні), що закінчуються на *-е (-є), -і (-ї), -о, -у (-ю), -а*: *Капрі, Тбілісі, По, Баку, Марокко, Порт-Луї, Нікарагуа.*

4. Правила утворення назв жителів населених пунктів

Катойконім (від грец. κάτοικος – житель і -ώνυμον – назва), етнохоронім, етнікон, демонім, патронімні слова (від лат. patria – батьківщина) – назви мешканців певної місцевості, співвіднесена з топонімом.

В українській мові на утворення множинних назв жителів вживається 25 суфіксів, а сингулятивних (чоловічих і жіночих) – понад 10.

Найпродуктивніша словотвірна модель утворюється суфіксами: **-ець** (у формі чоловічого роду): *запоріжець, кримець (або кримчанин), полтавець, житомирець*; **-к-а** (у формі жіночого роду): *запоріжка (або запоріжанка), кримка (або кримчанка), полтавка, житомирка*; **-ці-і** (у формі множини): *запоріжці, кримці (або кримчани), полтавці, житомирці.*

Суфікси **-ець, -к-а, -ці-і** приєднуються до топонімів з основою, що закінчується на:

1) **-ан-и**: *Бережани – бережанець – бережанка – бережанці; -ин*: *Гусятин – гусятинець – гусятинка – гусятинці; -єв-е*: *Єнакієве – єнакієвець – єнакієвка – єнакієвці;*

2) *-город, -град, -ніль, -нілля* (із супровідним чергуванням лише в чоловічому роді голосного [i] в закритому складі з [o] у відкритому складі: *Бориспіль – борисполець – бориспілька – бориспільці; Вишгород – вишгородець – вишгородка – вишгородці*;

3) *-ів/-їв*, чергування [i] з [o] не відбувається через потребу зберегти звуковий склад вихідного топоніма: *Жашків – жашківець – жашківка – жашківці*;

4) якщо основа топоніма закінчується на *-ськ, -к*, то з огляду на закони милозвучності, вони усикаються: *Бердянськ – бердянець – бердянка – бердянці*;

5) до топонімів на *-а, -е*, перед якими виступає здебільшого два приголосних, суфікси *-ець, -ці-і, -к-а* приєднуються з допомогою звукосполук *-ів-, -ан-, -ян-, -ин-*: *Біла Церква – білоцерківець – білоцерківка – білоцерківці*.

Другою за продуктивністю є словотвірна модель із суфіксами *-анин, -янин, -чанин*. Їхня синонімна повноправність із *-ець* не викликає сумнівів, однак їм властиве поєднання з твірними основами на: *-иця, -ець, -ці, -цьк, -ак, -ч, -ки*: *Вінниця – вінничанин – вінничанка – вінничани; Судак – судачанин – судачанка – судачани*.

Унаслідок зросійщення спостерігається явище, коли в мовленні носіїв української мови потрапляє російська модель *-ч-ан-и* там, де має бути питомий суфікс *-ець (-ці-і)*: *англічани, глухівчани*. Українська форма *-ч-ан-и* утворюється там, де в топонімі є *к, ч, щ* і *цьк*: *Токмак – токмачанин – токмачанка – токмачани; Галич – галичанин – галичанка – галичани; Донецьк – донеччанин – донеччанка – донеччани*.

Щодо цього явища висловлювався письменник Борис Антоненко-Давидович: «Хтозна-чим не сподобались нашим сучасникам давні українські іменники *полтавець* і *полтавка* на визначення мешканця й мешканки Полтави, як і *лубенець, лубенка* – на позначення жителів Лубен чи *канівець, канівка* – на позначення жителів Канева. Появу дивовижних *полтавчанин, лубенчанин, канівчанин* можна пояснити лише втратою мовного чуття, забуттям законів словотворення й чергування звуків (для появи звука [ч] треба, щоб у назві був звук [к]: порівняйте: *м. Гребінка – гребінчанин*, хоча природним є також *гребінківець*)».

Є різні думки мовознавців щодо творення катойконімів, але ми повинні зважати на мовну традицію, мовні форми, які вже є усталеними й звичними для мовців: *одесит, одеситка, одесити, запоріжанин, запоріжанка, запоріжани, кримчанин, кримчанка, кримчани*.

Способи називання жителів складених назв Жителів Горішніх Плавнів, Голої Пристані, Часового Яру, Давидового Броду, Залізного Порту можемо назвати використавши:

1) словосполучення (*житель/-ка Горішніх Плавнів, житель/-ка Голої Пристані тощо*);

2) складні катойконіми: *горішньооплавеці – горішньооплавець – горішньооплавенка; голопристанці – голопристанець – голопристанка*;

часовоярівці – часовоярівець – часовоярівка; давидовобродівці – давидовобродівець – давидовобродівка; залізнопортівці – залізнопортівець – залізнопортівка;

3) за основним словом: *плавенці/ плавнівці, пристанці, ярівці, бродівці, портівці, жителі Кам'янця-Подільського є кам'янчанами (за основним словом Кам'янець), мешканці Кривого Рогу – криворіжці, криворіжець, про жінку ліпше казати «мешканка Кривого Рогу».*

Етнімі (від грец. *ἔθνος* (ethnos) – плем'я, народ й грец. *ὄνομα* (онума) — ім'я, назва) – термін для позначення будь-якого етносу або етнічної спільності: роду, племені, племінного союзу, народу, народності, нації (*Данія – данець, данієць (не датчанин) – данка, данійка – данці, данійці; Англія – англієць (не англічанин) – англійка – англійці; Канада – канадець, канадієць – канадка, канадійка – канадці, канадійці; Азія – азієць (не азіат) – азійка – азійці*).

Серед етнімів чітко розрізняють самоназви (*автоетнімі*) та назви, дані іншими народами (*ксеноетнімі*).

5. ДОРУЧЕННЯ

Доручення – це документ, за яким організація чи окрема особа надає право іншій особі від її імені здійснювати якісь дії (одержання грошей чи матеріальних цінностей тощо).

Доручення буває *особисте* і *службове*.

Особисті доручення видаються фізичною особою. Оформляють їх від руки або машинописним способом на аркуші паперу. Особисті доручення найчастіше складаються на одержання грошей. Особисті доручення засвідчує нотаріус або уповноважена особа установи, організації чи підприємства, де довіритель навчається або працює, адміністрація стаціонарного лікувального закладу, установи, де він перебуває на лікуванні, або уповноважені особи військової частини, в якій довіритель служить.

У разі виконання дій, зазначених у дорученні, пред'явлення документа, що засвідчує особу, на яку оформлено дане доручення, обов'язкове. Виправлення в дорученнях категорично забороняються.

Текст пишеться довільно. Обов'язковими є такі *реквізити*:

1. Назва виду документа (Доручення).
2. Текст доручення, де вказується прізвище, ім'я та по батькові довірителя, а також особи, якій видається доручення; вказівка реквізитів документа, який посвідчує особу (як правило, паспорт); зміст дій; назва установи, де виконуються операції; термін, до якого доручення є дійсним.
3. Підпис довірителя.
4. Дата написання документа (зазначена словесно-цифровим способом).
5. Засвідчення підпису і дата засвідчення.
6. Печатка.

Офіційне доручення складається у випадку, коли право вчинення якихось дій передається від установи іншій установі або особі. Реквізити:

1. Назва організації, яка видає доручення (вона позначена на бланку, виготовленому друкарським способом, або міститься на штампі, який проставляється в лівому верхньому куті аркуша).

2. Номер доручення.

3. Дата (зазначена словесно-цифровим способом).

4. Назва виду документа (Доручення).

5. Текст доручення [зазначають, яка організація, кому (прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані), де й що доручає; також у тексті залишають місце для підпису особи, якій видано доручення; закінчують текст зазначенням терміну дії доручення].

6. Зразок підпису особи, якій видається доручення.

7. Підписи службових осіб, які видали доручення.

8. Печатка (гербова або кругла, що прирівнюється до гербової).

Зразок особистого доручення:

ДОРУЧЕННЯ

Я, Попитайленко Ольга Анатоліївна, студентка 1-го курсу економічного факультету ЗНУ, доручаю Фоміну Антону Євгеновичу, за його паспортом серії СВ №39061, виданим 11 червня 1999 р. Оріхівським РВ УМВС України в Запорізькій обл., отримати в касі університету стипендію, призначену мені згідно з наказом № 456 від 11.01.2003, у розмірі 543 (п'ятсот сорок три) гривні 10 копійок.

11 листопада 2009 р.

(підпис Ольги ПОПИТАЙЛЕНКО)

Підпис студентки

Попитайленко О.А. засвідчую:

Декан економічного

факультету ЗНУ

(підпис)

Єва ПРУШКІВСЬКА

11 листопада 2003 р.

РОЗПИСКА

Розписка – це документ, у котрому підтверджуються дії, що вже відбулися (як правило, одержання грошей або матеріальних цінностей від підприємства чи приватної особи). Належить до обліково-фінансових документів.

Розписка може бути приватною (дія передачі й одержання відбулась між особами) і службовою (між особою й установою або між установами).

Реквізити:

1. Назва виду документа.

2. Текст, де вказується:

- прізвище, ім'я, по батькові та посада особи, що видає розписку і підтверджує отримання цінностей;
- прізвище, ім'я, по батькові та посада особи, що передала цінності;
- найменування матеріальних цінностей, їх кількість і вартість – цифрами і прописом (у дужках);
- відомості про документ (паспорт, посвідчення), що ідентифікує особу, яка

отримує цінності;

- підстава передачі й отримання цінностей.

3. Дата.

4. Підпис особи, яка отримала цінності.

5. Завірення підпису (у приватній розписці).

Зразок:

РОЗПИСКА

Я, Вітрюк Лідія Григорівна, взяла у борг у Спепанчука Володимира Ілліча 10 000 (десять тисяч) гривень. Зобов'язуюся повернути всю суму до 01 квітня 2023 року.

Домашня адреса: вул. Садова, 21, кв. 5, м. Запоріжжя. Паспорт СВ 349675, виданий Жовтневим РВ УМВС України в Запорізькій області 16 лютого 2002 р.

05 жовтня 2022 р.

(підпис Лідії ВІТРЮК)

Підпис Вітрюк Л.Г. засвідчую:

Державний нотаріус

05 жовтня 2022 р.

(підпис)

Марини ФЕДЧУК